

Liệt kê

I. Kiến thức cơ bản

• **Liệt kê** là sắp xếp nối tiếp hàng loạt từ hay cụm từ cùng loại để diễn tả được đầy đủ hơn, sâu sắc hơn những khía cạnh khác nhau của thực tế hay của tư tưởng, tình cảm.

• **Các kiểu liệt kê:**

- Xét theo cấu tạo, có thể phân biệt các kiểu liệt kê theo từng cặp với nhau, với kiểu liệt kê không theo từng cặp.

- Xét theo ý nghĩa, có thể phân biệt hiệu liệt kê tăng tiến với liệt kê không tăng tiến.

II. Hướng dẫn tìm hiểu câu hỏi phần bài học

1. Thế nào là phép liệt kê?

Câu 1. Nhận xét về cấu tạo và ý nghĩa các bộ phận trong câu sau:

Bên cạnh ngài, mé tay trái, bát yến hấp đường phèn để trong khay, khói bay nghi ngút; tráp đòi mỗi chữ nhật để mở, trong ngăn bạc đầy những trầu vàng, cau đậu, rễ tía, hai bên nào ống thuốc bạc, nào đồng hồ vàng, nào dao chuôi ngày nào ống bôi chạm, ngoáy tai, tỉ thuốc, quần bút, tăm bông trông mà thích mắt [...]

+ Về cấu tạo: Các bộ phận này có cấu tạo giống nhau, đều là cụm danh từ.

+ Về ý nghĩa: Nhằm mục đích khắc hoạ cảnh sống sinh hoạt xa hoa của quan lớn, trong lúc dân phu thì cực khổ dầm mình trong mưa gió.

Câu 2. Về việc tác giả nêu ra hàng loạt sự việc, hiện tượng tương tự bằng những kết cấu tương tự như trên có tác dụng gì?

Việc tác giả nêu ra hàng loạt sự việc, hiện tượng tương tự bằng những kết cấu tương tự có tác dụng diễn tả được đầy đủ hơn, sâu sắc hơn sự xa hoa của quan lớn. Sự việc vì vậy mà trở nên sinh động hơn.

2. Các kiểu liệt kê

Câu 1. Xét về mặt cấu tạo các phép liệt kê ở câu a và b dưới đây:

a) Toàn thể dân tộc Việt Nam quyết đem tất cả tinh thần lực lượng, tính mạng của cải để giữ vững quyền tự do độc lập.

b) Toàn thể dân tộc Việt Nam quyết đem tất cả tinh thần và lực lượng, tính mạng và của cải để giữ vững quyền tự do độc lập ấy.

(Hồ Chí Minh)

Khác nhau ở chỗ:

Câu a: Sử dụng kiểu liệt kê không theo cặp.

Câu b: Sử dụng phép liệt kê theo từng cặp.

Câu 2. Đảo thứ tự các bộ phận trong những phép liệt kê và rút ra kết luận.

a) Tre, nứa, trúc, mai, vầu mấy chục loại khác nhau nhưng cũng một mầm măng non mọc thẳng.

(Thép Mới)

Đảo lại: Vầu, mai, trúc, nứa, tre mấy chục loại khác nhau nhưng cùng một mầm măng non mọc thẳng.

b) Tiếng Việt chúng ta phản ánh sự hình thành và trưởng thành của xã hội Việt Nam và của dân tộc Việt Nam, của tập thể nhỏ là gia đình, họ hàng, làng xóm và tập thể lớn là dân tộc, quốc gia.

(Phạm Văn Đồng)

Đảo lại: b) Tiếng Việt của chúng ta phản ánh sự trưởng thành và hình thành của xã hội Việt Nam của dân tộc Việt Nam, của tập thể nhỏ là làng xóm, họ hàng, gia đình và tập thể lớn là dân tộc, quốc gia.

Nhận xét:

+ Câu a) Liệt kê không tăng tiến, đảo vị trí, ý nghĩa vẫn không thay đổi.

+ Câu b)

- Xét theo ý nghĩa giữ nguyên vị trí ban đầu của các bộ phận trong phần liệt kê → câu thể hiện sự tăng tiến.

- Đảo vị trí các bộ phận liệt kê câu mất đi ý nghĩa tăng tiến của sự vật.

III. Hướng dẫn luyện tập

Câu 1. Trong bài “Tinh thần yêu nước của nhân dân ta”, Hồ Chí Minh đã sử dụng phép liệt kê nêu ra nhiều dẫn chứng sinh động, giàu sức thuyết phục. Hãy chỉ ra những phép liệt kê ấy.

Trong bài Tinh thần yêu nước của nhân dân ta, tác giả đã sử dụng nhiều phép liệt kê. Các kiểu liệt kê được sử dụng là:

+ *Liệt kê tăng tiến*

[...] Từ xưa đến nay, mỗi khi Tổ quốc bị xâm lăng, thì tinh thần ấy lại sôi nổi, nó kết thành một làn sóng vô cùng mạnh mẽ, to lớn, nó lướt qua mọi sự nguy hiểm, khó khăn, nó nhấn chìm tất cả bè lũ bán nước và cướp nước.

+ *Liệt kê không tăng tiến*

[..] Chúng ta có quyền tự hào vì những trang sử vẻ vang thời đại Bà Trưng, Bà Triệu, Trần Hưng Đạo, Lê Lợi, Quang Trung.

+ *Liệt kê theo từng cặp*

[..] Từ các cụ già tóc bạc đến các cháu nhi đồng trẻ thơ, những kiều bào ở nước ngoài đến những đồng bào ở vùng tạm bị chiếm, từ nhân dân miền ngược đến miền xuôi ai ai cũng một lòng nồng nàn yêu nước ghét giặc.

+ *Liệt kê tăng tiến*

[..] Nghĩa là phải ra sức giải thích, tuyên truyền, tổ chức lãnh đạo, làm cho tinh thần yêu nước của tất cả mọi người đều được thực hành vào công việc yêu nước, công việc kháng chiến.

Câu 2. Tìm phép liệt kê trong đoạn trích.

a) Và đó cũng là lần đầu tiên trong đời mình, hai con mắt của ông Va-ren được thấy hiển hiện cái huyền diệu của một thành phố *Đông Dương*, dưới lòng đường, trên vỉa hè, trong cửa tiệm. Những cu li kéo xe tay phóng, cật lực đôi bàn chân trần giẫm lạch bạch trên mặt đường nóng bỏng; những quả dưa hấu mổ phanh đổ lòm lòm, những câu lạc xường lũng lẳng dưới mái hiên các hiệu cơm; cái rồn một chú khách trung ra giữa trời, một liên quan uể oải bước qua, tay phe phẩy cái quạt, ngực đeo tấm *Bắc Đẩu* bội tinh hình chữ thập. Thật là *lộn xộn*! Thật là *nhốn nháo*!

(Nguyễn Ái Quốc)

+ Câu 1: Liệt kê tăng tiến: Dưới trên trong.

+ Câu 2: Liệt kê không tăng tiến + nhằm diễn tả sự “lộn xộn”, “nhốn nháo” của một thành phố *Đông Dương*.

b)

Tĩnh lại em ơi, qua rồi cơn ác mộng

Em đã sống lại rồi, em đã sống!

Điện giật, dùi đâm, dao cắt, lửa nung

Không giết được em, người con gái anh hùng.

(Tô Hữu)

+ Câu 3 của đoạn thơ trên sử dụng liệt kê tăng tiến: *giật* → *đâm* → *cắt* → *nung* nhằm diễn tả sự tra tấn dã man, tàn bạo của kẻ thù đối với người con gái.

Câu 3. Hãy đặt câu có sử dụng phép liệt kê.

a) *Tả một hoạt động trên sân trường em trong giờ ra chơi.*

Giờ ra chơi ở sân trường em thật vui nhộn náo nhiệt; nhóm nhảy dây, nhóm đá cầu, nhóm chơi trò bịt mắt bắt dê, nhóm đọc báo tường... ai ai cũng cười đùa vui vẻ.

→ Đoạn văn trên sử dụng phép liệt kê không tăng tiến.

b) *Trình bày nội dung truyện ngắn “Những trò lố hay là Va-ren và Phan Bội Châu”.*

Va-ren tuyên bố trả tự do cho cụ Phan Bội Châu với điều kiện: Trung thành với nước Pháp, cộng tác với nước Pháp, từ bỏ ý nghĩ phục thù, chớ tìm cách xúi giục đồng bào nổi lên chống Pháp; làm tay sai cho Pháp, những lời lẽ của Va-ren hình như không lọt vào tai cụ (Phan) và cái im lặng, dửng dưng của cụ (Phan) làm cho Va-ren sửng sốt cả người.

c) *Cảm xúc của em về hình tượng nhà cách mạng Phan Bội Châu*

Đọc truyện ngắn “Những trò lố hay là Va-ren và Phan Bội Châu” em thấy vô cùng tự hào, khâm phục và kính trọng cụ Phan Bội Châu, một con người yêu nước, một nhà cách mạng, “bậc anh hùng thiên sứ” của dân tộc.

→ Đoạn văn trên dùng: Phép liệt kê không tăng tiến và phép liệt kê tăng tiến.